

نیروی انتظامی، وزارت کشور و بهزیستی، سه دستگاهی که به مؤسسات مجوز می دهند

۲۰ هزار خیریه بدون ناظر واحد

سالمندان یا حمایت از تحصیل دانش‌آموزان مستعد و... یعنی جامعه هدف دقیق و مشخص دارند.

مؤسسات افرادی هستند که مؤسسه را تأسیس کرده و آن را به تصویب می‌رسانند، در اساننامه نوشته می‌شود که مؤسسان پس از تأسیس مسئولیتی ندارند، در واقع مسئول فعالیت‌ها همان هیئت امنا، هیئت مدیره و... خواهند بود. ممکن است خود مؤسسات در ترکیب هیئت امنا و هیئت‌مدیره باشند و فقط در

این صورت می‌توانند مسئولیت‌هایی در مؤسسه داشته باشند. تأمین منابع مالی برای مؤسسه از سوی این افراد صورت می‌گیرد که در اساننامه‌ها در بند مستقلی ذکر شده که منابع مالی این مؤسسه از کجا تأمین می‌شود. عمدتا نیز از طریق نیکوکاران و کمک‌های مردمی می‌شود. فعالیت‌های مؤسسه تأمین مالی صورت می‌گیرد البته در مواردی نیز از طریق درآمد وقف‌نامه که متعلق به کسانی است که اموالشان را وقف کرده‌اند، نیز تأمین مالی می‌شود. وقف‌نامه‌های بسیاری در ایران وجود دارد که گاه متعلق به ۳۰۰ تا ۴۰۰ سال گذشته است، مثلا همه بازار تجریش تهران وقف است. این وقف‌نامه‌ها به شبکه مؤسسات خیریه و نیکوکاری متصل هستند. همه محل‌های تأمین مالی و ریز فعالیت‌ها طبق اساننامه انجام می‌شود و همه مؤسسات بازسازی دارند که بر این فعالیت‌ها نظارت می‌کنند.

✎ این بازرسان از سوی کدام دستگاه بر کار مؤسسات نظارت می‌کنند؟

این بازرها از سوی هیئت امناها انتخاب می‌شوند. هیئت مؤسس هم‌زمان با انتخاب هیئت‌مدیره باید بازرس هم انتخاب کند و وظیفه بازرس نظارت بر کار هیئت‌مدیره است.

✎ آیا این بازرس‌ها از هیئت امنا حقوق دریافت می‌کنند؟

خیر، این از ویژگی مؤسسات است که هیچ‌یک از اعضای هیئت‌مدیره و بازرسان حق دریافت حقوق ندارند. مؤسسات خیریه غیرانتفاعی هستند و به هیچ عنوان نباید در آنها بهره‌برداری مالی صورت گیرد. همه افرادی که در مؤسسات کار می‌کنند، داوطلب هستند اما ممکن است برخی از این اشخاص مسئولیت‌های اضافی قبول کنند و بر اساس ضوابطی که در اساننامه تعیین شده است، می‌توانند حقوق بگیرند. مثلا هیئت‌مدیره تصمیم بگیرد مدیرعاملی را انتخاب کند که از بین خودشان نیست و بخواهند آن را از بیرون بیاورند. بنابراین او حقوق دریافت می‌کند. اما هیچ‌یک از مؤسسات و هیئت‌مدیره و بازرسان و... حق دریافت حقوق ندارند زیرا کاملا خلاف مقررات است. در یکی از مواد قانونی اساننامه طبق نظر سازمان مالیاتی، بندی وجود دارد که تأکید می‌کند این افراد حتی مجاز نیستند به بستگان درجه اولشان هیچ‌گونه بهره‌ای برسانند حتی حق معامله با این مؤسسات را ندارند. تا این اندازه کنترل صورت می‌گیرد که مؤسسات مورد سوه‌استفاده واقع نشوند.

✎ ممکن است این مسئله در برخی اساننامه‌ها ذکر نشود؟

باید در همه اساننامه‌ها ذکر شود مگر مواقعی که در اساننامه‌ای این مورد استثنا واقع شود. یعنی داوطلبانه‌بودن و رایگان‌بودن کار در همه اساننامه‌ها وجود دارد اما برای انجام معامله با وابستگان یا موارد این‌چنینی ممکن است استثنا در برخی اساننامه‌ها وجود نداشته باشد.

✎ شما اشاره کردید یکی از منابع درآمد مؤسسات کمک‌های مردمی است، چون این منابع متعلق به مردم است، باید با نظارت دقیق نیز به جامعه هدف برسد. بنابراین به نظر می‌رسد وجود فقط یک بازرس آن هم در دل خود مؤسسه کفایت نمی‌کند و شاید لازم باشد ناظر دیگری نیز به این امور ورود کند. در حال حاضر چنین ناظری وجود دارد؟

همه مؤسسات یک رئیس هیئت‌مدیره برای اداره جلسات، یک نایب‌رئیس، یک نفر خزانه‌دار و یک منشی دارند. بدون استثنا این سمت‌ها در همه مؤسسات خیریه وجود دارد. پس فرایندی اداری و سلسله‌مراتب در آنجا وجود دارد. هر نوع فعالیت مالی در مؤسسات خیریه باید ذیل نظر خزانه‌دار انجام شود. او پاسخ‌گویی مسائل مالی مؤسسه است. هر نوع ورودی به مؤسسه از یک ریال تا یک میلیون باید در دفاتری که سازمان مالیاتی کشور تعریف کرده است، ثبت شود. اول هر سال مؤسسات نامه می‌نویسند واین دفاتر به صورت مهر و موم‌شده برای آنان ارسال می‌شود و همه امور مالی آنان در در این دفاتر ثبت می‌شود. در ابتدای فعالیت‌شان نامه‌ای به سازمان مالیات می‌نویسند و ضمن اعلام آغاز فعالیت‌شان درخواست ناظر مالیاتی می‌کنند. سازمان مالیاتی یکی از کارمندان و کارشناسان خود را به عنوان ناظر بر امور مالی مؤسسات منصوب می‌کند. این ناظر مالیاتی باید همه عملیات مالی را تحت نظارت قرار دهد؛ اینکه چقدر پول دریافت شده است و چقدر و چگونه خرج شده و باز خورد آن به چه صورت بوده است، باید اعلام شود. همه مؤسسات در سال باید یک بیلان مالی به سازمان مالیاتی ارائه دهند. یک مؤسسه حسابرسی نیز وجود دارد که مؤسسه با آن قرارداد دارد و همه عملیات مالی که از سوی خزانه‌دار کنترل شده و به‌وسیله حسابدار ثبت می‌شود

نکته

اینکه چقدر پول دریافت شده است و چقدر و چگونه خرج شده و بازخورد آن به چه صورت بوده است، باید اعلام شود. همه مؤسسات در سال باید یک بیلان مالی به سازمان مالیاتی ارائه دهند.

را بررسی کرده و تأیید می‌کند.
✎ این مؤسسات معاف از مالیات هستند؟

بله. اما به شرطی که از فعالیت اقتصادی پولی دریافت نکنند و خیریه‌بودن‌شان را اثبات کرده باشند. طبق نظر سازمان مالیاتی، همه عملیات مالی آنان اعم از هر نوع درآمدی چک می‌شود.
✎ به این ترتیب، سازمان مالیاتی آمار تعداد مؤسسات خیریه و چگونگی عملکرد آنها را در اختیار دارد.

بله دقیقا همین‌طور است.

✎ وزارت کشور، نیروی انتظامی یا سازمان بهزیستی که خودش به این مؤسسات مجوز می‌دهد، روی عملکرد آنان نظارتی ندارد؟

بله. نظارت دارند.

✎ این نظارت به چه صورت انجام می‌شود؟

در ابتدا دیدگاه‌ها و انتظارات خود را در اساننامه دیکته‌شده به مؤسسه می‌دهند؛ مثلا بندی درباره انحلال مؤسسه وجود دارد که می‌گوید مؤسسه‌ای که در حال فعالیت است، اگر منحل شود، تکلیف دارایی‌ها و اموالش چه می‌شود. براساس آن یک هیئت سه‌نفره باید ایجاد شود. این هیئت سه‌نفره با نظر سازمان مالیاتی و دستگاهی که مجوز صادر کرده، دارایی‌ها را بررسی کرده و با توجه به نوع فعالیت آنان دارایی‌شان به مؤسسه خیریه مشابهی که در همان موضوع فعالیت می‌کند، داده شود. همه مؤسسات هر سال بیلانی یک‌ساله می‌دهند و باید به تصویب هیئت‌امنا برسد و اطلاعات هر نوع درآمد و هزینه را با جزئیات ارائه دهند.

✎ آیا نماینده‌ای از سوی دستگاه‌های مجوزدهنده در جلساتی که گزارش ارائه می‌شود، حضور پیدا می‌کنند؟

مجمع‌ها سالانه هستند. برای هر مجمع نماینده دستگاه مجوزدهنده به صورت رسمی دعوت شده و حضور می‌یابد و نظارت می‌کند. عملکرد فقط شامل نقدینگی جابه‌جاشده نیست. عملکرد شامل مددجو، خدمت‌گیری و تحت پوشش قراردادن نیز می‌شود. پول نمایش محصول کار است؛ نه خود آن کار. نماینده دستگاه متولی باید تأیید کند تمام اتفاقات آن جلسه اعم از برگزاری انتخابات و عملکرد و... به‌درستی انجام گرفته است. ضمن اینکه ایرادات را در جلسه گوشزد می‌کند تا رفع شود.

✎ مؤسسات اجازه انجام فعالیت اقتصادی دارند؟

خیر، ندارند. مگر زمانی که در اساس‌نامه آنان یک فعالیتی تعریف شده باشد؛ مثلا یک مؤسسه خیریه ممکن است یک کارخانه تولید کفش داشته باشد؛ چراکه مثلا این کارخانه به این مؤسسه از سوی یک شخص واگذار شده است یا مثلا شخصی مغازه یا ساختمانش را به نام مؤسسه خیریه‌ای می‌زند که در این حالت مؤسسه باید مالیات شرکت یا کارخانه‌ای را که فعالیت می‌کند، مثل یک شرکت یا کارخانه معمولی پرداخت کند. درآمد مردمی که مؤسسات دارند، مشمول مالیات نیست؛ اما فعالیت اقتصادی آنان مشمول مالیات است. برخی از آنان اجازه فعالیت اقتصادی دارند؛ ولی فقط زمانی که در اساننامه آنان این موضوع قید شده باشد. یادآوری می‌شود که کمک‌های افراد به مؤسسات خیریه از درآمد مشمول مالیات‌شان کسر می‌شود.

✎ اساننامه را چه کسی تعریف می‌کند؟

همان‌طور که گفتیم، براساس تیپ ارائه‌شده دستگاه‌ها تنظیم می‌شوند. بخشی از آن مشترک است؛ مثلا ممکن است ۳۰ سده به‌طور مشترک در تمام اساس‌نامه‌ها وجود داشته باشد. مابقی آن متفاوت است و هر مؤسسه اهداف خود را ذکر می‌کند و بازرس خود را معرفی می‌کند. به‌طورکلی بر تمام این فعالیت‌ها نظارت وجود دارد و همه فعالیت‌ها ثبت‌و ضبط می‌شوند. متأسفانه برخی به دلیل کم‌اطلاعی و شنیده‌های ناقص، درباره مؤسسات قضاوت اشتباه می‌کنند.

✎ این واقعیت وجود دارد که در کشور ما بسیاری از این مؤسسات اگرچه با اسم و هدف انجام کار خیر مجوز گرفته‌اند؛ اما در عمل وارد فعالیت‌های دیگری شدند و مؤسسه بهانه‌ای برای فعالیت‌های غیرقانونی و پول‌شویی شده است.

من با این گفته به‌شدت مخالف هستم؛ مثلا ۲۰ هزار مؤسسه فعال داریم که اگر از این ۲۰ هزار مؤسسه فعال یک یا دو مؤسسه خطا کنند، آیا می‌توان آن را به کل مؤسسات تعمیم داد؟ بین این‌همه مؤسسات ممکن است کسانی به دلایلی از طریق بهره‌برداری خارج از چارچوب انجام دهند که البته غیرممکن نیست؛ اما تعداد متخلفان بسیار محدود است و عدد قابل ذکری نیست.

ادامه مطلب

۲۰ هزار خیریه بدون ناظر واحد

✎ این گفته را که «تعداد آنان کم است»، براساس چه برآوردی می‌فرمایید؟

براساس گزارش‌ها، خبرها، دستگاه‌ها و مردم.

✎ چه دستگاه‌هایی؟

همه دستگاه‌هایی که گزارش رسمی ارائه می‌دهند و حسابرسی انجام داده‌اند.

✎ تاکنون دستگاهی به موضوع پول‌شویی مؤسسات خیریه ورود داشته یا مؤسسه‌ای به دلیل تخلف منحل شده‌است؟

اطلاع دقیق ندارم، شاید هم باشد.

✎ پس بر چه اساسی تأکید دارید که تعداد متخلفان اندک است؟

باید چند کانال را در نظر بگیریم. اول اینکه دستگاه ناظر که قانون آن را مکلف کرده، نظارت می‌کند. هنگامی که افراد برای اخذ مجوز اقدام می‌کنند، آنها بررسی می‌شوند. انگشت‌نگاری، بررسی سوه‌پیشینه و رصد درآمدی انجام می‌شود؛ سپس عضویت آن فرد در هیئت‌مدیره پذیرفته می‌شود. همه اعضای هیئت‌مدیره و مسئولان مؤسسه بدون استثنا کنترل می‌شوند.

✎ این شرایط اولیه برای ورود قانونی است. افرادی هستند که خارج از ضوابط از رانت امضاها ی طلایی استفاده کرده و اساسا گرفتن مجوزشان از ابتدا با این رانت همراه است و خارج از چارچوب مجوز می‌گیرند.

اول آنکه یک دستگاه ناظر وجود دارد. دوم مؤسسه یک هیئت‌مدیره دارد. این هیئت‌مدیره یک فرد نیست؛ بلکه هیئت‌امنا و هیئت مدیران و بازرسان خزانه‌دار مجموعه‌ای از افراد هستند که پاسخ‌گویی عملکرد خواهند بود. سازمان مالیاتی نیز هر سال همه مؤسسات خیریه را ارزیابی و بررسی می‌کند تا بتواند بگوید به فعالیت‌هایی که در خیریه انجام می‌شود، مالیات تعلق می‌گیرد یا خیر و اگر می‌گیرد، چه میزان خواهد بود. منبع مالی دیگر که به صورت کمک مالی تأمین می‌شود، از طریق کارت‌های بانکی، حساب‌ها، حتی صندوق‌ها و دنیای مجازی وارد شده که حساب آنها نیز ثبت می‌شود. افراد نمی‌توانند برای مؤسسه به اسم خودشان حساب باز کنند؛ چون این کار جرم است. درصورتی‌که تاریخ مجوز مؤسسه تمام شود، بانک حساب مؤسسه مربوطه را می‌بندد و مسئولان مؤسسه مجددا با اوراق و اسناد باید ثابت کنند که فعالیت مؤسسه به‌طور قانونی ادامه داشته باشد؛ هرچند همه این کنترل‌ها و نظارت‌ها انجام می‌شود؛ البته با وجود تمام این کنترل‌ها و نظارت‌ها ممکن است خلاف اتفاق بیفتد.

✎ شما می‌فرمایید سازمان مالیاتی نظارت دارد اما سازمان مالیاتی از منظر خود به موضوع عملکرد مؤسسات ورود می‌کند و به سایر تخلفات ورود نخواهد کرد؟

پول‌شویی یک فعالیت پنهان است. چیزی نیست که شما آن را ببینید و دریابید و با آن برخورد بکنید یا نکنید. اگر ببرسیم آیا ممکن است پول‌شویی اتفاق افتد؟ خب، پول‌شویی در هر شرکی و توسط هر شخص و کارمندی در هر سمتی ممکن است انجام شود. آیا مؤسسات برای پیشگیری از این فعالیت‌ها سازوکاری ترتیب داده‌اند؟ بله. ولی به این معنی نیست که هیچ اتفاق منفی‌ای در آن نمی‌افتد. اما عدد این اتفاق بسیار کوچک است. مؤسسات خیریه منابعشان وقف و کمک مردمی است، اگر بپرسید آیا ممکن است یک مؤسسه از صدکیلو برنج که به آن داده شده ۱۰ کیلو را به‌نیازمند ندهد و از آن سوءاستفاده کند؟ خب بله ممکن است. ما نمی‌توانیم مطمئن باشیم اما اینکه آیا برای جلوگیری از آن ترتیبی داده شده است، بله. گزارش‌دهی منظم سازوکار آن است. مؤسسه‌ای که پول می‌گیرد، باید رسید بدهد و برای اعطای کمک نیز سند ارائه کند. اینکه گروهی در خیابان جلوی افراد را می‌گیرند و از آنان به اسم مؤسسه پول دریافت می‌کنند، خلاف انجام می‌دهند و لازم است با آنان برخورد شود. مؤسسات به‌هیچ‌وجه مجاز به جمع‌آوری کمک به این سبک نیستند. بنابراین همیشه احتمال بروز تخلف وجود دارد. یکی از ضوابط مؤسسات خیریه این است که از محل کمک‌های مردمی حق ندارند حقوق پرداخت کنند. کمک‌های مردمی با هدف مشخصی جمع‌آوری می‌شوند. مثلا وقتی پولی به‌منظور خرید گوشت برای فقرا جمع‌آوری می‌شود، نمی‌توان آن را صرف خرید دیگری کرد. از این‌رو تمام فعالیت‌ها باید کنترل شود؛ ما با کنترل موافق هستیم.

✎ در مورد خیریه‌ها مشکل اصلی نبود متولی واحد برای نظارت و پاسخ‌گویی است. مثلا دیوان محاسبات بر عملکرد دولت نظارت دارد اما برای نظارت بر خیریه‌ها هیچ ارگان یا سامانه و دستگاه ناظر مشخصی وجود ندارد.

دستگاه‌های مجوزدهنده و همچنین سازمان مالیاتی کشور به‌عنوان دستگاه‌های ناظر شناخته می‌شوند.

✎ فکر نمی‌کنید بهتر این بود سامانه‌ای تشکیل شود تا همه مؤسسات زیرمجموعه این سامانه فعالیت کنند؟ چون برای نهادهای حمایتگر دولتی مجلس امسال در تبصره ۱۸ چیزی شبیه به این را تصویب کرده‌است.

این کار بسیار خوب است. امیدوارم اجرا شود.

✎ فکر می‌کنید اگر این سامانه تشکیل شود، مقاومتی برای پیوستن به آن صورت گیرد؟ نه به‌هیچ‌عنوان ما آماده هر نوع همکاری برای اجرای آن هستیم.

ادامه مطلب

۲۰ هزار خیریه بدون ناظر واحد

✎ تجربه کشورهای دیگر در این زمینه چگونه است؟ آنان به چه صورت در این زمینه عمل می‌کنند؟

در آمریکا یک میلیون و ۵۰۰ هزار مؤسسه خیریه وجود دارد. در همین کشور‌های همسایه نیز مؤسسات خیریه بسیاری وجود دارد. من زمانی که کار می‌کردم، برای بررسی عملکردشان به برخی از آنان مثل ترکیه یا اتریش، لیبی، تونس، افغانستان و... سر زدم. همه اینها قواعد و ضوابط و معیارهایی دارد. اولین چالش بزرگ ما این است که چرا سه دستگاه داریم که مجوز صادر می‌کنند؛ باید یک دستگاه باشد. مثلا درحال حاضر وقتی می‌خواهیم مؤسسه تأسیس کنیم، اگر یکی از دستگاه‌ها ایرادی وارد کند و مجوز ندهد، می‌توان از دستگاهی دیگر مجوز گرفت. بنابراین لازم است به این موضوع رسیدگی شود. دولت باید لایحه‌ای قانونی را به مجلس ببرد و تمام این کار را به یک دستگاه واگذار کند تا نظارت شود و آمار دقیق هم بدهند تا من مجبور نباشم در پاسخ به این سؤال که چه تعداد مؤسسه وجود دارد، بگویم ۲۰ تا ۳۰ هزار مؤسسه.

در مؤسسات خیریه ما مشکلاتی داریم که به‌دنبال حل آن هستیم؛ مثلا اینکه مؤسسات نباید چند کار را هم‌زمان انجام دهند و نباید بتوانند هم‌زمان هم صندوق قرض‌الحسنه باشند هم مسکن بسازند و مستمری بدهند و هم ایجاد شغل کنند و... هر مؤسسه خیریه باید فقط در یک موضوع ورود پیدا کند؛ مثلا مؤسسه خیریه فقط حامی ایتم یا مؤسسه خیریه مخصوص زنان یا مردان سرطانی باشد. بنابراین باید براساس نیاز جامعه بررسی کرده و اطلاعات آن را به مؤسسات برسانیم تا براساس آن موضوعات مؤسسات ایجاد شوند. همچنین نظام ما باید واحد شود و یک دستگاه متولی وجود داشته باشد تا پاسخ‌گو باشد و هرجا لازم بود، هماهنگ کند. مثلا اگر لازم بود سازمان بهزیستی مؤسسه‌ای را در زمینه کمک به نابینایان یا ناشنوایان ایجاد کند، با توجه به اینکه متخصصانی در این زمینه در وزارت بهداشت وجود دارند، این متخصصان باید ورود کنند. مشکل دیگر بحث جایابی مؤسسات است.

در برخی استان‌ها و قسمت‌ها تعداد مؤسسات بسیار زیاد است و در برخی مناطق تعداد آنها اندک است. ما باید به مؤسسات خیریه مناطقی را که نیاز به کمک بیشتری دارند، معرفی کنیم. لازم است خدمت استاندارد هم تعریف کنیم؛ مثلا در جامعه ما گفته می‌شود فلان مؤسسه از تعدادی خانواده نیازمند و بی‌سرپرست حمایت می‌کند. این حمایت به این صورت است که مؤسسه در سال مثلا چند بار مراجعه کرده و بسته‌های غذایی به آنان می‌رساند؛ درحالی‌که مؤسسه دیگری تمام ابعاد زندگی این خانواده‌ها از معیشت، تحصیل، درمان تا ازدواج و غذا و... را برمی‌گیرد. ما باید مؤسسات را حمایت و تشویق کنیم تا کار تخصصی و نظام‌مند انجام دهند. مثلا درحال حاضر در رابطه با سرطان می‌بینیم که برای درمان یک بیمار سرطانی ۲۰ میلیون تومان لازم است، درحالی‌که ما هیچ مؤسسه‌ای نداریم که این مقدار را بتواند کمک کند. بیمار باید به چند مؤسسه مراجعه کند و از هرکدام بخشی از مبلغ را بگیرد. درحالی‌که امکانات باید متمرکز شده و سهم دولت تعیین شود. دولت تکلیفش را انجام دهد و مابقی آن را صندوق‌ها پوشش دهند. ما یک نظام خوب تأمین اجتماعی نداریم که حداقل نیازهای یک خانواده را پوشش دهد. مؤسسات خیریه نیز آموزش لازم برای ارائه خدمات تخصصی را ندیده است.

✎ هزینه‌های جاری خیریه‌ها از کجا تأمین می‌شود؟

از طریق نیکوکاران و خیرین شبکه‌ای که در اختیار دارند. برای مثال در شبکه ملی خیریه‌های حامی ایتم فردی که در خارج کشور ساکن است، هزینه‌های جاری مؤسسه را متقبل شده است. افراد زیادی در کشور دل‌ در گرو انسانیت دارند و کمک می‌کنند.

